

Preventie- en handhavingsplan Alcohol

Gemeente Neder-Betuwe

Periode 2022 tot en met 2024

Inhoud

Inleiding.....	3
1. Probleemanalyse	5
1.1 De schadelijkheid van alcohol	5
1.2 Alcohol in Neder-Betuwe	5
1.3 Evaluatie Preventie- en handhavingsplan 2018-2022	7
1.4 Informatie van samenwerkingspartners	9
1.5 Samenvatting.....	9
2. Ambitie en doelstellingen	11
2.1 Ambitie	11
2.2 Doelstellingen afname alcoholgebruik onder de 18 jaar	11
2.3 Doelstellingen betrokkenheid ouders	12
2.4 Doelstellingen verbeterde naleving leeftijdsgrens	12
3. Uitgangspunten voor beleid	13
3.1 Community building	13
3.2 Omgevingsbenadering.....	13
3.3 Integrale beleidsvisie.....	13
3.4 Aansluiten bij de Neder-Betuwse praktijk en landelijke kansen	14
4. Activiteiten	16
4.1 Regelgeving	16
4.2 Toezicht en handhaving	17
4.3 Educatie en communicatie	20
4.4 Verbinding preventie en handhaving	22
5. Samenwerking, uitvoering en evaluatie	24
5.1 Samenwerking en uitvoering.....	24
5.2 Evaluatie	25
Bijlage 1. Schenktijden Neder-Betuwe	26
Literatuur en bronnen	27

Inleiding

De gemeente Neder-Betuwe werkt aan een gezonde toekomst voor haar inwoners. Een gezonde leefstijl hoort daarbij en alcoholgebruik is een van de factoren die daarbij aandacht verdienen. In dit Preventie- en handhavingsplan beschrijft de gemeente Neder-Betuwe hoe zij de komende jaren wil werken aan alcoholpreventie. Omdat alcoholgebruik een gezonde ontwikkeling in de weg kan zitten, leggen we de focus op jongeren van 12 tot 18 jaar en hun sociale omgeving; ouders, scholen en sportverenigingen zijn daarin belangrijke partijen.

Met dit Preventie- en handhavingsplan geeft de gemeente ook invulling aan een belangrijke wettelijke taak (artikel 43a) in de uitvoering van de Alcoholwet (tot 1 juli 2021 de Drank- en Horecawet, DHW). De Alcoholwet is een bijzondere wet die de verstrekking van alcoholhoudende dranken regelt en onze jeugd beschermt tegen de negatieve effecten van alcohol op gezondheid en veiligheid. Een van de verplichtingen die de wet oplegt is het opstellen van een preventie- en handhavingsplan, met name gericht op jongeren. In het plan moeten de doelstellingen, de activiteiten op het gebied van preventie en handhaving en te behalen resultaten neergelegd worden.

Nationaal Preventieakkoord Alcohol en lokaal gezondheidsbeleid

In het Preventie- en handhavingsplan sluit de gemeente zoveel als mogelijk aan op de doelstellingen van het [Nationaal Preventieakkoord](#). In dit akkoord, dat in 2018 door meer dan 70 partijen is afgesloten, is preventie van problematisch alcoholgebruik¹ een van de drie speerpunten, naast preventie van roken en overgewicht. Een veelheid aan organisaties en maatschappelijke partners waaronder gemeenten, sportorganisaties, de horecabranche en onderwijsinstellingen verbond zich met het Akkoord. Samen werken zij aan het terugdringen van problematisch alcoholgebruik in 2040.

Voor jongeren onder de 18 jaar zijn specifieke doelstellingen opgenomen. Zo moet het aantal 12-16 jarigen dat ooit gedronken heeft afnemen van 45% naar 25% in 2040 (Nationaal Preventieakkoord, 2020). Uiteindelijk is het doel om te komen tot 0% alcoholgebruik onder de 18 jaar en een naleving van de leeftijdsgrens door verstrekkers van 100%. De gemeente Neder-Betuwe levert met haar maatschappelijke partners en inwoners graag haar bijdrage aan het realiseren van deze doelstellingen.

Deze inzet op alcoholmatiging in het algemeen en het tegengaan van alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar in het bijzonder is ook onderdeel van het lokale gezondheidsbeleid van Neder-Betuwe, dat vanuit de Integrale beleidsnota Sociaal Domein 2021-2024 gevoerd wordt. Meer over hoe dit Preventie- en handhavingsplan aansluit bij deze beleidsnota en raakt aan verschillende gemeentelijke taken en beleidsterreinen is te lezen in hoofdstuk 3, paragraaf 3.4.

De Alcoholwet beperkt de beschikbaarheid en regelt een verantwoorde verstrekking

Het beperken van de beschikbaarheid van alcohol is één van de meest effectieve maatregelen om alcoholgebruik te verminderen en de daaraan gerelateerde schade te voorkomen (Babor e.a., 2010; Burton e.a., 2017). De [Alcoholwet](#) is een wet die de beschikbaarheid van alcohol reguleert. Daarnaast richt de Alcoholwet zich op verantwoorde verstrekking.

De Alcoholwet heeft als doel om schadelijke gevolgen van alcoholgebruik tegen te gaan en alcohol gerelateerde overlast terug te dringen. De wet valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en is daarmee primair een gezondheidswet. Het

¹ Voor een verklaring van begrippen: zie volgende pagina

toezicht op de naleving van de Alcoholwet, voorheen de Drank- en horecawet (DHW), is sinds 2013 decentraal belegd en daarmee de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Samenwerken aan Preventie- en handhavingsplan

Dit Preventie- en handhavingsplan is tot stand gekomen met inbreng en advies van verschillende partners binnen en buiten de gemeentelijke organisatie op de domeinen gezondheid, jeugd, veiligheid, evenementen en vergunningverlening, toezicht en handhaving. Samen met deze en andere partijen wordt ook in de uitvoering samengewerkt. De gemeente heeft een coördinerende en deels uitvoerende rol. Meer hierover is te lezen in hoofdstuk 5 van dit plan.

Verklaring van begrippen

Problematisch alcoholgebruik: al het alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar, drinken door zwangere vrouwen, overmatig drinken, zwaar drinken, regelmatig bingedrinken, een drinkpatroon dat leidt tot lichamelijke klachten en/of psychische of sociale problemen en dat een adequate aanpak van bestaande problemen verhindert.

Bingedrinken: minstens één keer per maand ten minste vijf glazen alcohol drinken bij één gelegenheid.

Zwaar drinken: minstens één keer per week ten minste vier glazen (vrouwen) of zes glazen (mannen) alcohol op één dag drinken.

Overmatig drinken: het drinken van meer dan 21 glazen per week (mannen) of meer dan 14 glazen per week (vrouwen).

Leeswijzer

Dit plan begint met een korte introductie met daarin de focus van dit beleidsplan en een schets van de context, gevolgd door een probleemanalyse in hoofdstuk 1. De probleemanalyse laat zien welke vraagstukken er liggen in Neder-Betuwe met betrekking tot alcohol. In hoofdstuk 2 zijn op basis daarvan de ambitie en doelstellingen van de gemeente geformuleerd en in hoofdstuk 3 de uitgangspunten bij de beleidskeuzes. In hoofdstuk 4 staan de activiteiten beschreven die gaan bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen en die samen met samenwerkingspartners worden uitgewerkt in jaarlijkse uitvoeringsplannen. Hoofdstuk 5 gaat tenslotte in op de samenwerking en beschrijft hoe we de ontwikkelingen monitoren en evalueren.

1. Probleemanalyse

Dit hoofdstuk beschrijft de stand van zaken met betrekking tot alcoholgebruik onder jongeren. Werken op basis van cijfermatige en andere data over gebruik en naleving van de wet- en regelgeving zorgt er immers voor dat de gemeente mensen en middelen doelmatig kan inzetten.

1.1 De schadelijkheid van alcohol

Het is niet zonder reden dat de gemeente haar jeugdige inwoners wil beschermen tegen de schadelijke gevolgen van alcohol. Er is steeds meer kennis over deze schadelijkheid. Deze kennis is nog niet bij iedereen goed bekend (Schouten e.a., 2020). Alcoholgebruik gaat gepaard met tal van fysieke, mentale en maatschappelijke problemen (Expertisecentrum Alcohol, 2020). De mate van schade is grotendeels dosisgerelateerd: hoe meer alcohol, hoe meer schade. Er is eigenlijk geen veilige ondergrens. Licht en matig alcoholgebruik worden al in verband gebracht met onder meer hartritmestoornissen en diverse soorten kanker. Zwaar drinken is gerelateerd aan een hoger risico op acute schade door alcohol, zoals alcoholvergiftiging en verkeersongevallen, en geeft een verhoogde kans op hersenschade. Overmatig drinken brengt bovendien een grotere kans op verslaving en op schade aan de organen met zich mee. Naast lichamelijk gevolgen heeft alcoholgebruik invloed op het psychisch functioneren; depressie, angstklachten en suïcide zijn gerelateerd aan regelmatig dronken zijn en/of aan problematisch alcoholgebruik. Huiselijk geweld, agressie, uitgaansgeweld en vandalisme worden vaak onder invloed van alcohol gepleegd. In gezinnen waar alcoholgebruik door de ouders problematisch is, worden de problemen vaak van generatie op generatie doorgegeven.

Voor jongeren zijn de risico's van alcoholgebruik groter dan voor volwassenen (Expertisecentrum Alcohol, 2020). Niet alleen zijn de acute gevolgen voor hen vaak ernstiger – zij raken bijvoorbeeld eerder bewusteloos en kunnen onder invloed over hun seksuele grenzen heen gaan – maar ook heeft drinken op jonge leeftijd gevolgen voor de lange termijn. Denk aan verstoring van de hersenontwikkeling (die tot het 24^e jaar doorloopt) en een grotere kans op verslavingsproblemen. Agressief, asociaal en delinquent gedrag komt bovendien vaker voor bij jongeren die drinken dan bij hun niet drinkende leeftijdgenoten. Bij jongvolwassenen kunnen (de gevolgen van) alcoholgebruik verder leiden tot kort- en langduriger verzuim, studievertraging, afname van de studieprestaties en studie-uitval.

1.2 Alcohol in Neder-Betuwe

In deze paragraaf schetsen we aan de hand van cijfers en andere informatie een beeld van het alcoholgebruik, de problemen die daar mee samenhangen en de naleving van de alcoholwetgeving. Daarbij zoomen we zo veel mogelijk in op Neder-Betuwe, waar dat niet mogelijk is kijken we naar landelijke of regionale informatie.

Alcoholgebruik scholieren

Het alcoholgebruik onder jongeren in de gemeente Neder-Betuwe wordt elke vier jaar gepeild met de GGD Gezondheidsmonitor Jeugd van GGD Gelderland-Zuid. De GGD voert de Gezondheidsmonitor Jeugd uit onder jongeren in klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs. Hierin zitten voornamelijk jongeren in de leeftijd 13-14 jaar en 15-16 jaar. De recentste cijfers voor de gemeente Neder-Betuwe en de vergelijking met landelijke cijfers komen, tenzij anders vermeld, uit 2019 (GGD Gelderland-Zuid en volksgezondheidszorg.nl).

- Van de scholieren in Neder-Betuwe van 13-16 jaar had in 2019 53% ooit alcohol gedronken (landelijk 52%), waarvan 29% een glas of meer en 24% alleen een paar slokjes.

- Het aantal scholieren van 13-16 jaar in Neder-Betuwe dat in 2019 de afgelopen maand gedronken heeft ligt op 28% (landelijk 27%).
- Het totaal aantal scholieren van 13-16 jaar in Neder-Betuwe dat gebinged heeft in de laatste maand is 18% (landelijk 19%). Een cruciale leeftijd in het ontstaan van bingedrinken bij scholieren lijkt, op basis van landelijke cijfers, tussen de 13 en 14 jaar te zijn (Rombouts e.a., 2020): van de 13-jarigen is 4,6 procent een bingedrinker (in de afgelopen maand), tegen 18% onder de 14-jarigen. Dat loopt meer geleidelijk op naar 42% op 16-jarige leeftijd.
- 4% van de 13-16 jarigen in Neder-Betuwe drinkt in een drankkeet. Vaker drinken zij thuis (17%), of bij anderen thuis (10%). Deze percentages zijn op basis van alle jongeren – dus niet alleen de drinkers onder hen.
- VMBO-leerlingen in Neder-Betuwe drinken ten opzichte van de andere schooltypen vaker ooit en in de laatste maand en zijn vaker bingedrinkers en dronken. Ook vinden hun ouders het vaker goed dat zij alcohol drinken.

Het alcoholgebruik in Neder-Betuwe lag in 2015 hoger dan in Nederland, maar in 2019 zijn de cijfers vergelijkbaar. Dat is te verklaren door het feit dat landelijk gezien de cijfers sinds 2015 niet erg zijn veranderd (Peilstations/Leefstijlmonitor 2019), terwijl het alcoholgebruik onder scholieren in Neder-Betuwe gedaald is sinds 2015.

Sommige groepen jongeren zijn extra kwetsbaar en lopen daardoor een groter risico op problematisch alcoholgebruik. Het gaat bijvoorbeeld om kinderen die vroeg beginnen met drinken, kinderen van ouders met een verslaving of psychische problematiek en kinderen met een licht verstandelijke beperking (Expertisecentrum Alcohol, 2020).

Alcohol en opvoeding

Hoewel de invloed van leeftijdgenoten en vrienden (ook wel peers genoemd) op het gedrag toeneemt naarmate kinderen ouder worden, blijven ouders invloed houden op het drinkgedrag van hun opgroeiende kind (Engels e.a, 2013). Zij doen dat expliciet door de regels die ze stellen maar ook impliciet, bijvoorbeeld via hun houding ten opzichte van alcohol of door hun eigen drinkgewoonten. Ouders die zelf veel drinken, zijn toleranter ten aanzien van alcoholgebruik bij hun kinderen.

- In de Gezondheidsmonitor Jeugd 2019 van GGD Gelderland-Zuid geven middelbare scholieren uit Neder-Betuwe een kijkje in de rol van hun ouders bij alcoholopvoeding. Volgens 20% van de scholieren vinden hun ouders het goed dat zij alcohol drinken (klas 2: 13%, klas 4: 28%). In 2015 was dat nog 30%².
- 73% van de scholieren heeft afspraken met de ouders over alcohol drinken (74% in klas 2 en 70% in klas 4). In 2015 was dat 65%.
- 19% heeft met de ouders afgesproken om tot het 18e jaar niet te drinken (20% in klas 2 en 17% in klas 4). In 2015 was dat 16%.

Dit beeld komt globaal overeen met regionale en landelijke cijfers.

Naleving van de alcoholwetgeving door alcoholverstrekkers

Uit nalevingsonderzoek is gebleken dat in 2015 de naleving van de leeftijdsgrens in Neder-Betuwe op 47% lag en deze lijkt in 2017 verbeterd te zijn tot 55%. Of de naleving in Neder-Betuwe na 2017 nog verbeterd is, is niet bekend. Het geplande nalevingsonderzoek (gericht op sportkantines en enkele locaties met een verhoogd risico op overtreding van de Alcoholwet) kon in 2020 wegens de

² Kanttekening bij deze cijfers is dat dit in 2015 alleen gevraagd is aan de recente drinkers, in 2019 aan alle jongeren.

coronamaatregelen niet plaatsvinden. Het ligt in de verwachting dat dit onderzoek in 2022 alsnog uitgevoerd wordt, als regulier gebruik van kantines en overige horeca weer mogelijk is.

De naleving in Neder-Betuwe was hoger dan in de rest van Nederland waar de naleving in 2018 en 2020 bijna 38% was (Bureau Objectief, 2020). Volgens het landelijke nalevingsonderzoek zijn bij de afzonderlijke verkooppunten veranderingen te zien, soms ten goede zoals bij cafetaria's, horecagelegenheden en webshops. Bij supermarkten en slijterijen is de naleving echter gedaald.

Zowel lokaal als landelijk is er geen nalevingsonderzoek naar het verbod van doorschenken bij dronkenschap uitgevoerd. Wel wordt er in Neder-Betuwe tijdens alcoholcontroles op gelet of er geen zichtbaar dronken personen aanwezig zijn. Uit enkele regionale onderzoeken (niet in Gelderland-Zuid) blijkt dat de wettelijke bepalingen over doorschenken niet goed worden nageleefd. Horecapersoneel blijkt het lastig te vinden om dronkenschap te herkennen en om daar aansluitend op te acteren (Nijkamp e.a., 2020).

Alcoholcontroles

Toezichhouders controleren bij verschillende alcoholverstrekkers in hoeverre de alcoholwetgeving in brede zin wordt nageleefd. In 2018, 2019, 2020 en 2021 zijn er in Neder-Betuwe alcoholcontroles uitgevoerd. Het aantal alcohol gerelateerde overtredingen is beperkt en verdeeld over verschillende typen verstrekkers waardoor deze cijfers weinig aanknopingspunten geven voor beleidskeuzes. Bovendien werden de controles in 2020 en 2021 beïnvloedt door de coronamaatregelen.

1.3 Evaluatie Preventie- en handhavingsplan 2018-2022

Meeste kwantitatieve doelstellingen zijn gehaald of op koers

De tabel op de volgende pagina laat een vergelijking zien tussen de doelstellingen uit het vorige Preventie- en handhavingsplan en de meest recente beschikbare cijfers. Daaruit blijkt dat de gemeente bij een aantal doelstellingen vooruit loopt op de verwachtingen. Voor het drinken onder 13- tot 16 jarigen zijn de doelstellingen die voor 2023³ gesteld waren al (ruim) gehaald of geëvenaard. Het aantal ouders dat afwijzend staat tegenover alcoholgebruik door hun kind in de leeftijd van 13-16 jaar ligt op koers voor 2023, evenals het aantal ouders dat afspraken maakt over alcohol. Alleen het aantal ouders dat expliciet met hun kind afspreekt dat het niet drinkt tot de 18^e verjaardag blijft nog achter bij de verwachtingen.

³ Het jaartal 2023 heeft te maken met de cyclus van de GGD Gezondheidsmonitor Jeugd die in principe elke vier jaar plaatsvindt. Bij het opstellen van het Preventie & handhavingsplan 2018-2022 is ervanuit gegaan dat in 2019 en vervolgens in 2023 de Gezondheidsmonitor Jeugd weer afgenomen zou worden. Op deze jaartallen zijn destijds de doelen gebaseerd.

Tabel 1

Vergelijking doelstellingen uit Preventie- en handhavingsplan 2018-2022 en recentste cijfers

	2015 start (cijfers uit Gezondheidsmonitor Jeugd 2015)	2019 streefcijfers	2019 stand van zaken (cijfers uit Gezondheidsmonitor Jeugd 2019)	2023 streefcijfers
Laatste maand drinken 13-16 jaar	38%	34%	28%	30%
Bingedrinken afgelopen maand 13-16 jaar	26%	23%	18%	20%
Ouders staan drinken toe volgens 13-16 jarigen	30%	25%	20% ⁴	20%
Afspraken over alcohol ouders met kind 13-16 jaar	65%	74%	73%	80%
Afspraak ouder-kind 13-16 jaar: niet drinken tot 18 jaar	16%	24%	19%	30%
	2015	2019	2017	2023
Naleving leeftijdsgrens door verstrekkers	47%	60%	55%	75%

Activiteiten uitgevoerd op het gebied van voorlichting, sport en samenwerking

Uit de evaluaties van de uitvoeringsplannen over 2018 en 2019-2020 blijkt dat met name geïnvesteerd is in de uitvoering van voorlichtingsactiviteiten via verschillende mediakanalen en voor verschillende doelgroepen zoals algemeen publiek, ouders en sporters. Daarnaast is de naleving van de leeftijdsgrens bij sportverenigingen gestimuleerd door bij hen de motivatie te vergroten om alcoholgebruik onder de 18 te voorkomen en door de deskundigheid van het barpersoneel te versterken. Corona heeft een streep getrokken door nalevingsonderzoek. Geplande activiteiten op het gebied van draagvlak en training voor andere verstrekkers zijn om verschillende redenen niet uitgevoerd. Initiatieven rond preventie in keten, alcohol en ouderen en in het sociaal domein zijn ten dele of niet door gegaan. Verschillende externe factoren speelden hierin een rol. Een systematische aanpak gericht op drankketen stagneerde bijvoorbeeld omdat het moeilijk was in contact te komen met keeteigenaren. Wel kreeg een aantal keten na meldingen bezoek van de jongerenwerker en de toezichthouder en vonden geregeld (alcohol)controles plaats. Ook is met een aantal ouders gesproken over veiligheid en gezondheid in de keet.

In de samenwerking op het gebied van alcoholmatiging zijn enkele verbeteringen doorgevoerd. In 2019 is het kernteam Alcoholmatiging opgezet, om de integrale samenwerking op het gebied van preventie en handhaving te bevorderen. Deelnemers zijn de beleidsadviseur Gezondheid, medewerker team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving en beleidsmedewerker Openbare

⁴ In 2015 is dit alleen gevraagd aan de recente drinkers, in 2019 aan alle respondenten.

orde en Veiligheid van de gemeente, een gezondheidsmakelaar van de GGD, straathoekwerker van IrisZorg (de instelling voor verslavingszorg in de regio), plaatselijke wijkagent, jongerenwerker van Mozaïek welzijn en toezichthouder Alcoholwet. In dit kernteam wordt periodiek met elkaar over alcoholmatiging en de inzet hierop gesproken. De deelnemers aan dit kernteam leveren ook een bijdrage aan de totstandkoming en uitvoering van de jaarlijkse uitvoeringsplannen en de evaluatie daarvan. Een flankerende projectgroep van stakeholders voor de uitvoering staat nog op de rol.

1.4 Informatie van samenwerkingspartners

Naast onderzoek en evaluatieopbrengsten geven kennis, ervaringen en registraties van samenwerkingspartners in de gemeente informatie over de stand van zaken met betrekking tot preventiebeleid en de naleving van de alcoholwetgeving. Als onderdeel van de probleemanalyse zijn dan ook samenwerkingspartners geraadpleegd die zicht hebben op alcoholgebruik onder jongeren en jongvolwassenen. Voor het Preventie- en handhavingsplan 2022 t/m 2024 zijn vijf interviews gehouden met in totaal 13 samenwerkingspartners van binnen en buiten de gemeentelijke organisatie.

De geïnterviewden constateerden naar genoegen dat een toenemend aantal ouders NIX18 steunt. Daarnaast zien zij echter dat de kennis over de risico's van alcohol beter kan en dat de sociale norm rond alcohol in de omgeving van jongeren nog toegeeflijk is: ouders en andere volwassenen vinden het goed dat minderjarigen drinken of keuren het niet duidelijk af als het in hun zicht gebeurt. Soms geven ze de alcohol zelf aan minderjarigen. Ook zijn er zorgen over alcoholgebruik in het verkeer, bijvoorbeeld na werkborels. Niet alleen geeft dit verkeersrisico's, het geeft ook een slecht voorbeeld voor minderjarige collega's. Veel genoemde toegeeflijke omgevingen (settings): thuis, sport, werkgevers met veel jong (weekend- en vakantie-)personeel, keten. Preventie kan in deze settings plaatsvinden, maar ook onderwijs wordt genoemd als belangrijke setting voor preventie. Wat betreft de werkgevers en werknemers: deze worden in het kader van Neder-Betuwe Bloeit! meegenomen in de inzet op een gezonde werkvloer. Een kanttekening die met betrekking tot keten genoemd wordt, is dat er geen zicht op aard en omvang is, maar dat het vermoedelijk wel drinklocaties zijn.

De inzichten uit de interviews zijn gewogen en verwerkt in het plan. De geïnterviewden en enkele andere partijen hebben bovendien meegelezen met het plan in de conceptfase en advies gegeven.

1.5 Samenvatting

In Neder-Betuwe was er de afgelopen jaren sprake van een daling in het alcoholgebruik onder 12-16 jarigen. Waar de cijfers in Neder-Betuwe in 2015 nog ongunstiger waren ten opzichte van het landelijk gemiddelde, liggen deze in 2019 ongeveer op hetzelfde niveau. Neder-Betuwe heeft een inhaalslag gemaakt, waar landelijk een stagnatie te zien is. De gemeente heeft daarmee haar doelstellingen uit het vorige Preventie- en handhavingsplan met betrekking tot daling van drinken en overmatig drinken onder jongeren (ruimschoots) gehaald. In hoeverre verbeterde naleving daaraan heeft bijgedragen is nog niet te zeggen, omdat er ten gevolge van corona sinds 2017 geen nalevingsonderzoek meer heeft plaatsgevonden.

Een aandachtspunt is dat de sterkste toename van minderjarige drinkers zit tussen de 13 en 14 jaar. Bovendien is er een groep jongeren die bingedrinkt. Uit landelijk onderzoek blijkt dat bepaalde groepen jongeren extra aandacht vragen, omdat zij extra kwetsbaar zijn voor problematisch alcoholgebruik; dikwijls hebben zij ook te kampen met andere problemen.

Volgens de samenwerkingspartners in Neder-Betuwe zit er bij zowel bij verstreckers als bij ouders nog ruimte voor een culturomslag en voor de versterking van hun preventieve rol. Dat laat ook (landelijk) onderzoek zien. De samenwerkingspartners pleiten dan ook voor een inzet op de omgeving van jongeren. Preventieve interventies zouden zich volgens hen moeten richten op ouders, onderwijs,

sportkantines, keten en werkgevers (met onder meer aandacht voor drinken door minderjarigen en rijden onder invloed na afsluiting van de werkweek). Dit zijn doelgroepen die ook in eerdere (Preventie- en handhavings)plannen zijn benoemd. Dat geldt ook voor 55-plussers die overmatig drinken, maar deze doelgroep werd nu niet als prioriteit genoemd en valt ook buiten de focus van het plan 2022 t/m 2024.

2. Ambitie en doelstellingen

2.1 Ambitie

De gemeente streeft ernaar dat haar jonge inwoners gezond, veilig en optimaal kunnen opgroeien. Alcohol draagt daar niet aan bij. We willen jongeren die in deze leeftijdsfase hun identiteit ontwikkelen leren dat het normaal is om niet te drinken. Daarom zetten wij in op een adequate naleving van de Alcoholwet, het versterken van de norm NIX18 onder jongeren en in de sociale omgeving van jongeren en het faciliteren van een fysieke omgeving die gezond gedrag stimuleert.

In lijn met ons voorgaande Preventie- en handhavingsplan en de Alcoholwet formuleren wij dan ook de volgende hoofddoelstelling voor het Preventie- en handhavingsplan 2022 t/m 2024:

- *Het terugdringen van alcoholgebruik onder de 18 jaar om schadelijke gevolgen van alcohol te voorkomen.*

In de volgende paragrafen formuleren wij voor de komende jaren op basis van de probleemanalyse een aantal concrete doelstellingen met betrekking tot alcoholgebruik onder de 18 jaar. Met deze getalsmatige doelstellingen geven we richting aan onze ambitie. De percentages in de doelstellingen zijn afgeleid van eerdere ontwikkelingen in het alcoholgebruik in deze doelgroep en geformuleerd met de ambities uit het Nationaal Preventieakkoord voor ogen: 0% alcoholgebruik onder de 18 jaar (in 2040) en een naleving van de leeftijdsgrens door verstrekkers van 100% (in 2030). We werken hier stapsgewijs naartoe.

2.2 Doelstellingen afname alcoholgebruik onder de 18 jaar

Het percentage jongeren van 13-16 jaar (klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs) dat ooit een glas of meer alcohol heeft gedronken daalt:

- in klas 2 - van 15% in 2019 naar 12% in 2023 en 9% in 2027⁵
- in klas 4 - van 43% in 2019 naar 37% in 2023 en 30% in 2027
- in totaal - van 29% in 2019 naar 24% in 2023 en 20% in 2027

Het percentage jongeren van 13-16 jaar dat de afgelopen maand gedronken heeft daalt:

- in klas 2 - van 15% in 2019 naar 10% in 2023 en 8% in 2027
- in klas 4 - van 41% in 2019 naar 36% in 2023 en 30% in 2027
- in totaal - van 28% in 2019 naar 23% in 2023 en 19% in 2027

Het percentage jongeren van 13-16 jaar dat de afgelopen maand gebinged heeft daalt:

- in klas 2 - van 10% in 2019 naar 7% in 2023 en 4% in 2027
- in klas 4 - van 27% in 2019 naar 21% in 2023 en 16% in 2027

⁵ De GGD Gezondheidsmonitor Jeugd vindt normaal gesproken elke vier jaar plaats. De laatste keer was in 2019. Om te onderzoeken wat de effecten zijn van de coronaperiode op bepaalde aspecten van gezondheid, welzijn en leefstijl is besloten om in het najaar van 2021 landelijk een extra onderzoek uit te voeren: de Corona Gezondheidsmonitor 2021. De eerstvolgende reguliere Gezondheidsmonitor Jeugd is voor 2023 gepland, daarna weer in 2027. De rapportages van de onderzoeken, en daarmee de resultaten, verschijnen meestal in het jaar na de uitvoering van het onderzoek. Voor de doelstellingen in dit plan houden we de reguliere onderzoeken aan. Uiteraard bestuderen we de resultaten van het extra onderzoek in 2021 om te kijken of deze aanleiding geven om de uitvoering van dit plan hierop aan te passen.

- in totaal - van 18% in 2019 naar 14% in 2023 en 10% in 2027

2.3 Doelstellingen betrokkenheid ouders

Het percentage jongeren van 13-16 jaar waarvan de ouders het goed vinden dan hun kind drinkt daalt:

- in klas 2 - van 13% in 2019 naar 10% in 2023 en 5% in 2027
- in klas 4 - van 28% in 2019 naar 25% in 2023 en 20% in 2027
- in totaal - van 20% in 2019 naar 17% in 2023 en 12% in 2027

Het percentage ouders dat met hun kind in de leeftijd van 13-16 jaar afspraken maakt over alcoholgebruik stijgt:

- in klas 2 - van 74% in 2019 naar 80% in 2023 en 85% in 2027
- in klas 4 - van 70% in 2019 naar 75% in 2023 en 80% in 2027
- in totaal - van 72% in 2019 naar 78% in 2023 en 83% in 2027

Het percentage kinderen in de leeftijd van 13-16 jaar dat met de ouders heeft afgesproken dat ze tot hun 18^e jaar niet drinken stijgt:

- in klas 2 - van 20% in 2019 naar 35% in 2023 en 45% in 2027
- in klas 4 - van 17% in 2019 naar 25% in 2023 en 35% in 2027
- in totaal - van 19% in 2019 naar 30% in 2023 en 40% in 2027

2.4 Doelstellingen verbeterde naleving leeftijdsgrens

De doelstellingen van de gemeente met betrekking tot de naleving van de leeftijdsgrens voor de verkoop van alcohol zullen worden afgeleid van de resultaten van het nalevingsonderzoek dat voor 2022 op het programma staat én de ambities van het Nationaal Preventieakkoord. De ambitie van het Nationaal Preventieakkoord is om in 2030 100% naleving van de leeftijdsgrens te realiseren. De resultaten van het nalevingsonderzoek in Neder-Betuwe verwachten we in 2022. Bij het maken van het uitvoeringsplan voor 2022 formuleren we de doelstellingen over de periode 2022 tot en met 2024 voor verbetering van de naleving van de leeftijdsgrens per verstrekker per jaar. We werken daarbij toe naar 100% naleving in 2030.

3. Uitgangspunten voor beleid

3.1 Community building

In dit plan beschrijft de gemeente hoe zij de jeugd wil beschermen tegen de schadelijke gevolgen van alcoholgebruik. Om resultaat te bereiken is de bijdrage van iedereen in de gemeenschap nodig: scholen, sportverenigingen, ouders, ondernemers. Daarom betreft de gemeente deze partijen bij de beleidsontwikkeling en de uitvoering. Gezamenlijk zetten we in op een gezonde bevolking, zonder alcoholgebruik onder de 18 jaar en met verantwoorde alcoholverstrekking aan en verantwoord alcoholgebruik door (jong)volwassenen.

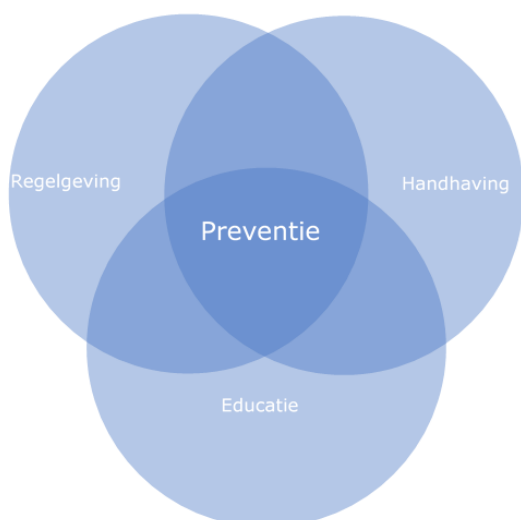
3.2 Omgevingsbenadering

De systeemtheorie van Holder (1998) maakt duidelijk dat alcoholgebruik altijd het resultaat is van een combinatie van factoren. De persoon, zijn sociale omgeving en het overheidsbeleid vormen samen een systeem dat uiteindelijk de keuze van de gebruiker bepaalt. Holder laat daarmee zien dat alcoholpreventie nooit alleen op het individu gericht kan zijn. Het meest succesvol zijn strategieën die vooral de fysieke en sociale omgeving van de drinker beïnvloeden. In de omgeving van de jonge drinker spelen locaties waar alcohol verstrekt wordt, alcoholverstrekkers, scholen en ouders een belangrijke rol. Het Preventie- en handhavingsplan richt zich op deze omgevingsinvloeden.

3.3 Integrale beleidsvisie

Het preventiemodel van Reynolds (2003) borduurt voort op de systeemtheorie van Holder (zie 3.2) Het preventiemodel kent drie beleidspijlers: educatie, regelgeving en handhaving. De pijlers staan deels op zichzelf maar overlappen elkaar ook (figuur 1). Juist in de overlap is het integrale preventiebeleid terug te zien: het model maakt duidelijk dat niet alleen educatie maar ook regelgeving en handhaving bijdragen aan het voorkomen van (problemen door) alcoholgebruik.

Dit Preventie- en handhavingsplan is gebaseerd op deze integrale beleidsvisie. Er is immers sprake van een preventie- én handhavingsplan. Dat impliceert dat meerdere afdelingen binnen de gemeenten - en dus ook meerdere typen maatregelen - worden ingezet bij de aanpak van de alcoholproblematiek

Figuur 1: Preventiemodel Reynolds (2003)

3.4 Aansluiten bij de Neder-Betuwse praktijk en landelijke kansen

Naast deze algemene uitgangspunten houden we met het Preventie- en handhavingsplan rekening met de praktijk in Neder-Betuwe. De gemeente Neder-Betuwe werkt zoals eerder gezegd aan een gezonde toekomst voor haar inwoners in het algemeen en voor haar jeugd in het bijzonder. Zij doet dat op verschillende manieren. We werken waar mogelijk samen met andere initiatieven in de gemeente die direct of indirect een gezonde leefstijl en preventie en handhaving met betrekking tot alcohol beogen, zoals toegelicht in onderstaand tekstkader.

Aansluiting op andere beleidsterreinen

Dit Preventie- en handhavingsplan staat niet op zichzelf. Het sluit aan op landelijk beleid zoals neergelegd in het Nationaal Preventieakkoord en het raakt aan verschillende gemeentelijke taken en beleidsterreinen. Zowel in de beleidsvorming als in de uitvoering wordt daarom afstemming gezocht met in ieder geval:

- De **Integrale beleidsnota Sociaal Domein 2021-2024** ‘Samen verder op de ingeslagen weg’. Hierin zijn binnen het leefgebied ‘Gezond en Vitaal’ de vier vraagstukken uit de landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024 verwerkt. Voor dit leefgebied is de ambitie opgenomen dat de inwoners van Neder-Betuwe gezond leven en vitaal zijn. Met de inzet op een gezonde leefstijl stimuleren we inwoners om naar vermogen zelf de regie te nemen over hun gezondheid. Als gemeente richten we ons hierbij op het bieden van een goede ondersteuningsstructuur en het creëren van leefomstandigheden die het aannemen van een gezondere leefstijl makkelijker en uiteindelijk vanzelfsprekend maakt. We ondersteunen inwoners hiermee om meer te bewegen, gezond te eten, meer water te drinken, te stoppen met roken, alcoholgebruik te matigen en ruimte te nemen voor voldoende ontspanning. Wat betreft alcohol streven we ernaar dat inwoners minder alcohol gaan drinken. We richten ons hierbij zowel op jongeren als op volwassenen. Aangaande jongeren willen we daarnaast de inzet op het tegengaan van alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar versterken, in aansluiting op de ambities uit het Nationaal Preventieakkoord.
- De integrale beleidsaanpak **Neder-Betuwe Bloeit! (2019-2024)**, waarmee we uitvoering geven aan doelstellingen uit de beleidsnota Sociaal Domein op het gebied van gezonde leefstijl. Deze aanpak is gericht op het stimuleren van een gezonde leefstijl onder (kwetsbare) inwoners van Neder-Betuwe. Geen alcohol onder de 18 jaar en verantwoord alcoholgebruik door volwassenen en ouderen zien we als onderdeel van een gezonde leefstijl. Vanuit de [JOGG](#)-aanpak, waarmee we werken aan een ‘Gezonde jeugd, gezonde toekomst’, ligt de focus binnen Neder-Betuwe Bloeit! op de jeugd, maar we richten ons ook op hun omgeving.
- Het **Lokaal Akkoord Neder-Betuwe Bloeit!**, dat ook valt onder de uitvoering van onze integrale aanpak gericht op het stimuleren en faciliteren van een gezonde leefstijl. Dit is een Breed Leefstijlakkoord, als lokale vertaling van het Nationaal Sportakkoord en Nationaal Preventieakkoord. Hierin is ook aandacht voor verantwoord alcoholgebruik en voor alcoholmatiging onder de jeugd in het bijzonder.
- Het **Horecabeleid** dat de burgemeester in 2022 vaststelt ter vervanging van het vorige Vergunningenbeleid horeca van 2006 en het Handhavingsplan Drink- en Horecawet 2014.

De gemeente zal waar mogelijk en wenselijk gebruik maken van de aanvullende mogelijkheden van de Alcoholwet om op lokaal niveau beperkingen met betrekking tot alcoholverstrekking te realiseren.

Hiermee versterkt de gemeente in omgevingen waar alcohol geschonken wordt de norm NIX18 en wordt het overmatig alcoholgebruik door drinkers beperkt.

4 Activiteiten

Dit hoofdstuk bevat de aanpakken en interventies die de gemeente gaat inzetten om de doelstellingen te realiseren. Deze aanpakken en interventies zijn onderverdeeld in regelgeving (4.1), toezicht en handhaving (4.2) en educatie en bewustwording (4.3). In paragraaf 4.4 is een matrix opgenomen waarin te zien is hoe regelgeving, toezicht en educatie in samenhang ingezet worden om de doelstellingen te behalen.

4.1 Regelgeving

Alcoholwet

Het overgrote deel van de regelgeving op het gebied van alcohol is vastgelegd in de Alcoholwet. De Alcoholwet is primair een volksgezondheidswet met als doel om, met name onder jongeren, gezondheidsschade door alcoholgebruik te voorkomen. Daarnaast stelt de Alcoholwet als doel om alcohol gerelateerde verstoringen van de openbare orde terug te dringen. De Alcoholwet geeft invulling aan beide doelstellingen door onder andere beperkingen te stellen aan de beschikbaarheid van alcohol. Zo mag er bijvoorbeeld geen alcohol worden verstrekt aan een jongere als niet is vastgesteld dat hij of zij 18 jaar of ouder is en is de aanwezigheid van dronken personen niet toegestaan in een horecagelegenheid of slijterij. Daarnaast sluit de wet ook bepaalde verkooppunten uit van het schenken en/of verstrekken van alcohol voor elders dan ter plaatse en is prijsstunten door de detailhandel aan banden gelegd. Deze bepalingen vormen samen de preventieve kern van de Alcoholwet. In paragraaf 4.2 beschrijven we welke bepalingen van de Alcoholwet prioriteit hebben als het gaat om toezicht en handhaving.

Aanvullende regelgeving

Aanvullend op deze bepalingen kent de Alcoholwet een aantal verordenende bevoegdheden en heeft de burgemeester aanvullende mogelijkheden om de beschikbaarheid van alcohol te beperken. Ter bevordering van de alcoholmatiging zijn de volgende bepalingen opgenomen in Neder-Betuwe:

- Beperken happy hours
- Voorwaarden stellen aan alcoholverstrekking evenementen
- Beperken schenktijden paracommercie

Beperken happy hours

In artikel 25d van de Alcoholwet is een verordenende bevoegdheid opgenomen waarmee gemeenten ter bescherming van de volksgezondheid of in het belang van de openbare orde happy hours kunnen beperken. Met deze bevoegdheid kunnen de meest excessieve acties (meer dan 40% korting) worden verboden. Onderzoek (Meier e.a., 2008) laat zien dat de prijs van alcohol een belangrijke voorspeller is voor gebruik en dat met prijsinterventies gebruik kan worden beïnvloed. Het verhogen van alcoholprijzen heeft specifiek impact op mensen die veel alcohol consumeren. Het beperken van mogelijkheden om met prijzen voor alcoholhoudende dranken te stunten is daarmee een geschikt instrument om de stevige consumptie in het uitgaansleven te beperken en dronkenschap te voorkomen. Het verbod is opgenomen in artikel 2:34 van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).

Voorwaarden stellen aan evenementen

Artikel 35 lid 2 van de Alcoholwet biedt burgemeesters de mogelijkheid om voorwaarden te stellen aan het verlenen van een ontheffing ten tijde van bijzondere gelegenheden van zeer tijdelijke aard, zoals evenementen en buurtfeesten. Er kunnen bijvoorbeeld voorwaarden worden gesteld aan de manier waarop de verantwoorde verstrekking wordt ingericht. Artikel 35 gaat uitdrukkelijk alleen om

verstrekking van zwak-alcoholhoudende dranken voor gebruik ter plaatse. In de evenementenbeleidsregels van de gemeente zijn al een aantal punten opgenomen die voorwaarden aan de alcoholverstrekking stellen.

Ter verbetering van de naleving van de regels in de Alcoholwet zal in Neder-Betuwe bij de aanvraag een 'alcoholmodule' gevraagd worden. In deze alcoholmodule moet de aanvrager omschrijven hoe de verantwoorde verstrekking van alcohol is geborgd. Met specifiek aandacht voor de naleving de leeftijdsgrens, wederverstrekking (kopen van alcohol door volwassenen voor een minderjarige) en het voorkomen van dronkenschap. De burgemeester toetst de alcoholmodule en ziet toe op de uitvoering van het gepresenteerde plan. Tijdens de evaluatie van het evenement wordt geëvalueerd in hoeverre het gewenste effect is bereikt.

Beperken schenktijden paracommercie

Artikel 4 lid 3 van de Alcoholwet bepaalt dat bij gemeentelijke verordening regels worden gesteld waaraan paracommerciële rechtspersonen zich moeten houden bij de verstrekking van alcoholhoudende drank. Dit ter voorkoming van oneerlijke mededinging (concurrentie). Het vastleggen van de schenktijden in de paracommercie is één van deze verplichte regels. Onderzoek laat zien dat het beperken van schenktijden de alcoholconsumptie en daaraan gerelateerde gezondheidsschade en verstoringen voor de openbare orde vermindert (Babor e.a., 2010). Daarnaast is het niet wenselijk dat jeugd tijdens sportieve, culturele of andere activiteiten geconfronteerd wordt met (overmatig) alcoholgebruik van volwassenen. Onderzoek laat immers zien dat zien drinken doet drinken (Smit e.a., 2020). De gemeente heeft haar schenktijden vastgelegd in APV artikelen 2.34a t/m 2.34g (bijlage 1). Tijdens het schrijven van dit beleid voor de periode 2022 tot en met 2024 is vooralsnog geen aanleiding gevonden om de bestaande artikelen in de APV te wijzigen.

4.2 Toezicht en handhaving

De Alcoholwet heeft zowel een gezondheids- als een openbare orde en veiligheidsperspectief. Het doel van de gemeente is om door middel van naleving van de wet bij te dragen aan het voorkomen van gezondheidsschade en verstoringen van de openbare orde. Sinds 1 januari 2013 is de gemeente verantwoordelijk voor het toezicht op de naleving van de wet en heeft daarmee een belangrijk instrument in handen. Onderzoek laat zien dat handhaving noodzakelijk is om het gewenste effect te bereiken van maatregelen zoals de leeftijdsgrens voor alcohol en het verbod op doorschenken (Babor e.a., 2010).

Handhavingsprioriteiten

De focus van het toezicht ligt op de leeftijdsgrens, het voorkomen van wederverstrekking en het beheersen van de beschikbaarheid. Het betreft de volgende bepalingen:

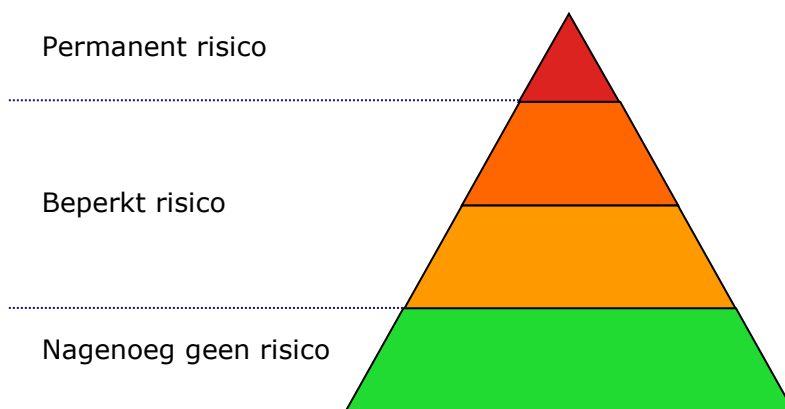
1. *Leeftijdsgrens 18 jaar*
 - a. Artikel 20, lid 1 Alcoholwet. Oftewel het bedrijfsmatig of anders dan om niet verstrekken van alcoholhoudende drank aan een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. Eveneens wordt begrepen het verstrekken van alcoholhoudende drank aan een persoon van 18 jaar of ouder, welke kennelijk bestemd is voor een persoon van wie de leeftijd niet is vastgesteld.
 - b. Artikel 45 Alcoholwet. Het verbod op het aanwezig hebben van alcohol onder de 18 jaar op voor publiek toegankelijke plaatsen.
 - c. Artikel 45a, lid 1 Alcoholwet. Het verbod voor volwassenen om op publiek toegankelijke plaatsen anders dan bedrijfsmatig alcohol te verstrekken aan een persoon die de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt, ook bekend als wederverstrekking.
2. *Beheersen beschikbaarheid/voorkomen blurring (mengvormen van detailhandel en horeca)*

- a. Art. 25 lid 1 van de Alcoholwet. Verbod op het aanwezig hebben van alcoholhoudende drank in een voor het publiek (niet) toegankelijke ruimte, niet zijnde een slijtersbedrijf, horecabedrijf of een ruimte waarin rechtmatig alcohol aan particulieren wordt verstrekt voor gebruik elders dan ter plaatse.
- b. Art. 25 lid 2 van de Alcoholwet. Verbod op het toelaten dat alcoholhoudende drank wordt genuttigd in een voor het publiek toegankelijke ruimte, niet zijnde een horecabedrijf of het laten proeven in een slijtersbedrijf op verzoek van een klant.

Controles

Risicogestuurd toezicht

De toezichtcapaciteit van de gemeente wordt zo efficiënt mogelijk ingezet. Risicogestuurd toezicht vormt daarbij het uitgangspunt. Op basis van een jaarlijkse risicoanalyse wordt voor elk verkooppunt van alcoholhoudende drank een risicoscore bepaald. Deze score is gebaseerd op het type bedrijf, risico's voor de omgeving, meldingen, naleving en gedrag van de ondernemer. Bedrijven met nagenoeg geen risico worden minder gecontroleerd. Bedrijven met een hogere risicoscore worden vaker gecontroleerd.

Toezichtcapaciteit

Op basis van ervaring en de eerder uitgevoerde risicoanalyse is vastgesteld dat er jaarlijks circa 60 reguliere controles en 20 – 30 controles op evenementen en ad-hoc zaken worden uitgevoerd. Voor het uitvoeren van deze controles en de werkzaamheden daaromheen is 300 uur beschikbaar. De benodigde toezichtcapaciteit wordt verdeeld over meerdere toezichthouders. De toezichtcapaciteit wordt door onze eigen toezichthouders in samenwerking met externe toezichthouders/specialisten georganiseerd. Ad hoc zaken behelzen onder meer controles bij voor publiek toegankelijke ruimten zonder alcoholvergunning (waar geen alcohol aanwezig mag zijn) en in de openbare ruimte (bekende locaties waar jeugd elkaar ontmoet) en bij de zogenaamde keten (privé terrein).

Basiscontrole

Voordat de leeftijdsgrens inspecties worden uitgevoerd is het zaak de vergunningen van in ieder geval de hotspots (locaties met permanent een beperkt risico) actueel te hebben. Met een basiscontrole wordt jaarlijks vastgesteld of de vergunning nog op orde is en of de leidinggevende aanwezig is. Basiscontroles worden uitgevoerd in uniform.

Controle op leeftijdsgrens

Leeftijdsgrenscontrole (controleren naleving leeftijdsgrens verkoper): hotspots met een hoog risico worden minimaal twee keer per jaar gecontroleerd. Er wordt gestreefd naar een controlefrequentie van vier keer per jaar. De verkooppunten met een gemiddeld, laag of geen risico zullen relatief minder

vaak gecontroleerd worden. De controles worden uitgevoerd op momenten dat er naar verwachting veel jongeren aanwezig zijn. Deze momenten zijn bekend op basis van eerdere controles of naar aanleiding van meldingen of klachten.

Voor de controles op de leeftijdsgrens zet de gemeente de testkopermethode in. Bij de testkopermethode worden jongeren (minderjarig of meerderjarig) die niet onmiskenbaar 18 jaar of ouder zijn, ingezet om te constateren of de leeftijd goed wordt vastgesteld en of hen alcohol wordt verstrekt. De toezichthouder van de gemeente neemt de testkoper(s) mee en laat deze een aankoop poging doen. De toezichthouder observeert de aankoop poging en wanneer hij of zij constateert dat de leeftijd niet op de juiste manier wordt vastgesteld, treedt de gemeente handhavend op volgens de sanctiestrategie. De werkwijze van de gemeente wordt vastgelegd in het Protocol testkopers Neder-Betuwe, gebaseerd op het landelijke testkoper protocol (Bureau Objectief, 2021).

Overige aandachtspunten tijdens controles

Tijdens alle bovengenoemde controles wordt tevens gelet op de naleving van andere relevante bepalingen, zoals het aanwezig hebben van alcoholhoudende drank door minderjarigen, wederverstrekking en doorschenken bij dronkenschap. Bij de constatering van een overtreding wordt opgetreden.

Informeren leidinggevende

De leidinggevende of ondernemer wordt altijd geïnformeerd over de afloop van de controle, ook als het resultaat positief is. Wanneer de toezichthouder een overtreding heeft geconstateerd, meldt hij dit in beginsel direct aan de aanwezige leidinggevende en/of ondernemer. Doel hiervan is de overtreding, zo mogelijk, op dat moment te beëindigen en om discussie achteraf over de overtreding te voorkomen. Daarnaast vergroot het gericht en direct aanspreken de kans op toekomstige verbetering van de naleving. Indien het melden van de overtreding op dat moment niet mogelijk is, wordt dit op een later moment gedaan. De ondernemer kan dan ook zijn of haar zienswijze geven.

Sanctiestrategie

Elke overtreding dient in beginsel te leiden tot handhavend optreden. Voor de opbouw van de sanctiestrategie is zowel het gezondheidsperspectief als het openbare orde en veiligheidsperspectief van de Alcoholwet leidend. Op basis hiervan zijn de bepalingen uit de Alcoholwet ingedeeld in drie risico-categorieën (A, B en C), waarbij de overtredingen van bepalingen in een hogere categorie zwaarder bestraft worden. Voor overtredingen in categorie A geldt een mild handhavingsregime waarbij in ieder geval eerst een waarschuwing wordt gegeven. Voor overtredingen in categorie B geldt een normaal handhavingsregime waarbij in principe eerst een waarschuwing wordt gegeven. Voor overtredingen in categorie C geldt een streng handhavingsregime waarbij direct sanctionerend wordt opgetreden. Kortom, op overtredingen die direct van invloed zijn op de gezondheid of de openbare orde (zoals de leeftijdsgrens en dronkenschap) wordt zwaarder ingezet dan administratieve overtredingen. Na het opleggen van een sanctie volgt op korte termijn een herinspectie.

De burgemeester is bevoegd om in bijzondere situaties en wanneer de aard en omstandigheden dit vereisen gemotiveerd af te wijken van het stappenplan (4:84 Awb).

In voorgaande Preventie- en handhavingsplannen was een stappenplan opgenomen voor de handhaving met de daarbij behorende sanctiestrategie per overtreding. Voor het vastleggen van beleid omtrent handhaving is volgens de Alcoholwet de burgemeester het bevoegd gezag. Omdat de burgemeester in 2022 een nieuw horecabeleid vaststelt, wordt daar het stappenplan met daaraan gekoppelde sanctiestrategie vastgelegd.

4.3 Educatie en communicatie

In de omgeving van jongeren en jongvolwassenen staan drie doelgroepen centraal die invloed hebben op het alcoholgebruik:

- Alcoholverstrekkers
- Ouders
- Scholen

Deze doelgroepen hebben niet altijd voldoende kennis van de alcoholwetgeving of van de risico's van alcohol voor jongeren. Het ontbreekt hen daardoor wellicht aan motivatie om de wet te ondersteunen. Ook kan het zijn dat zij niet goed weten wat zij kunnen doen om bij te dragen aan het voorkomen van (problemen door) alcoholgebruik. Daarom vormen zowel vergroten van de kennis over alcohol en de wet als bewustwording van de risico's als het bieden van handelingsperspectief een rode draad in de educatieve interventies die worden ingezet. De jongeren zelf worden vooral via hun ouders en de scholen geïnformeerd. Waar nodig zullen zij rechtstreeks worden geadresseerd.

Alcoholverstrekkers

Verstrekkers van alcohol zijn verantwoordelijk voor de naleving van de Alcoholwet en aanvullende lokale regelgeving. Van hen wordt verwacht dat ze de leeftijdsgrens voor de verstrekking van alcohol kennen en naleven, evenals de verboden op wederverstrekking, op doorschenken bij dronkenschap en op het toelaten van personen in kennelijke staat van dronkenschap in de onderneming, de vereniging of het evenement. Verschillende typen professionals zijn hierbij betrokken: bedrijfsleiders, filiaalmanagers, barpersoneel, barvrijwilligers, portiers, caissières, et cetera.

Bespreken resultaten nalevingsonderzoek

Naar aanleiding van het nalevingsonderzoek 2022 gaan wij met de betrokken verstrekkers in gesprek over de resultaten van het onderzoek. We maken afspraken over hoe het goede behouden kan blijven, hoe de verstrekker verbetering in de naleving tot stand kan brengen en welke ondersteuning daarbij geleverd kan worden. Ook de termijn waarop een en ander geregeld moet zijn en welke sancties er gelden bij het niet nakomen van de afspraken zijn onderwerp van gesprek.

Training

De gemeente stimuleert alcoholverstrekkers om het personeel een training verantwoord schenken te laten volgen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van bestaande trainingsprogramma's voor medewerkers van horeca, slijterijen en sportverenigingen zoals de [e-learnings Voor Elkaar](#), een daarop aansluitende face-to-face training door regionale instellingen voor verslavingszorg en de face-to-face IVA (Instructie Verantwoord Alcoholgebruik) training voor barvrijwilligers. Uit onderzoek is gebleken dat training van barpersoneel alleen effect heeft als deze is gekoppeld aan een adequate handhavingsstrategie (Babor e.a., 2010). Wanneer er overtredingen van de Alcoholwet geconstateerd zijn, zal ook gepraat worden over hercontroles en sancties.

Sportverenigingen

De gemeente gaat de ingezette integrale aanpak in sportkantines voortzetten. Activiteiten om draagvlak voor en kennis over alcohol(beleid) te vergroten bij bestuur, vrijwilligers en sporters worden daarbij gecombineerd met afspraken omtrent toezicht, controles en handhaving. We trekken zoveel mogelijk samen op met de beleidsaanpak Neder-Betuwe Bloeit!, van waaruit aandacht is voor verantwoordelijk alcoholgebruik in het kader van de gezonde sportkantine. Deze bredere invalshoek kan een nieuwe impuls geven aan de activiteiten van de sportverenigingen op het gebied van alcoholbeleid. Waar mogelijk maken we gebruik van bestaande trainingen en van de landelijke NIX18-materialen voor sportverenigingen ['Word ook een club van NIX'](#). Vanuit Neder-Betuwe Bloeit! kunnen

[Team:Fit](#) coaches advies geven en ondersteuning bieden bij alcoholbeleid in de sportkantine. Team:Fit is de werkwijze waarmee JOGG zich inzet voor een gezondere sportomgeving. Daarbij is er ook aandacht voor verantwoord alcoholgebruik.

Nalevingscommunicatie

Nalevingscommunicatie is gericht op het stimuleren van naleving van de alcoholwetgeving. Communiceren via de lokale en sociale media over toezichtresultaten vergroot de subjectieve pakkans. Aansluiten op landelijke campagnes zoals [NIXzonderID](#) ondersteunt verstrekkers bij het vragen naar ID.

Onderwijs

De school is een belangrijke pedagogische omgeving voor jongeren. De gemeente gaat daarom in samenwerking met de GGD en de afdeling preventie van IrisZorg met de scholen bespreken hoe zij aan alcoholpreventie kunnen werken volgens de wetenschappelijk onderbouwde (Onrust e.a., 2016) [richtlijnen verslavingspreventie](#). Helder op School is een programma voor scholen voor primair en voortgezet onderwijs dat aansluit op deze richtlijnen. In de gesprekken met scholen bespreken we ook de kansen en knelpunten om Helder op School op alle scholen in de gemeente te implementeren. Helder op School is een onderdeel van de Gezonde School. Deze inzet sluit daarmee aan bij de uitvoering van Neder-Betuwe Bloeit! waarmee we ernaar streven dat op alle scholen volgens de Gezonde School-aanpak wordt gewerkt aan het bevorderen van een gezonde leefstijl. De GGD ondersteunt onze scholen hierin.

Ouders en de thuissituatie

Alcoholopvoeding

Ouders onderschatten systematisch hoeveel hun kinderen drinken. Ze denken bovendien dat het gedrag van jongeren volledig wordt bepaald door vrienden en leeftijdsgenoten, terwijl ouders wel degelijk nog invloed hebben op het alcoholgebruik van hun kinderen (van der Vorst e.a., 2006; Smeets e.a., 2019). Deze en andere inzichten en adviezen met betrekking tot alcoholopvoeding worden net als in andere jaren in samenwerking met preventieprofessionals en het onderwijs aan ouders aangeboden. De strafbaarstelling van wederverstrekking in de nieuwe Alcoholwet is een goede aanleiding voor communicatie met ouders. Ook hun verantwoordelijkheid voor drinken in keten op hun terrein kan hierbij meegenomen worden. In de coronaperiode zijn goede ervaringen opgedaan met online ouderavonden. Hiermee worden ook ouders bereikt die normaal niet naar ouderavonden komen. In het aanbieden van ouderactiviteiten moet de balans gezocht worden tussen het grote bereik van online ouderactiviteiten en de waarde van interactie tussen ouders die bij (meestal) minder druk bezochte live bijeenkomsten kan ontstaan.

Uitgaansopvoeding

Ook door regels te stellen die niet expliciet gaan over alcoholgebruik, kunnen ouders invloed hebben op het alcoholgebruik van hun kind. Dan gaat het vooral over afspraken omtrent uitgaan, zoals waar ze heen mogen, hoe vaak ze uit mogen gaan en hoe laat zij thuis moeten zijn. Via verschillende intermediairen (GGD, IrisZorg preventie, jongerenwerk, huisartsen et cetera) en kanalen (lokale media, ouderavonden op scholen en in sportverenigingen) worden ouders herhaaldelijk bekend gemaakt met uitgaansopvoeding en gewezen op ondersteunende websites zoals www.helderopvoeden.nl.

Publiekscommunicatie

Draagvlak voor (handhaving van) alcoholbeleid is niet vanzelfsprekend onder inwoners, ondernemers en andere professionals. Het draagvlak kan groeien als er meer begrip is voor de regels die er zijn rond verkoop en gebruik van alcohol. Dat vraagt kennis over alcohol en over de gevolgen van

alcoholmisbruik bij het publiek. Deze kennis onder volwassenen is op dit moment niet groot, zo bleek uit landelijk onderzoek (Schouten, 2020). Ook gaf een landelijk kwalitatief onderzoek onder plattelandsjongeren (18-25 jaar) specifiek inzicht in wat deze groep weet en hoe zij denkt over alcoholgebruik (Paternotte & Prooij, 2019): hoewel schadelijk gebruik van alcohol het meest voorkomt onder jongeren tussen de 18 en 29 jaar (Tuithof e.a., 2018), zien zij dit zelf niet als een probleem. Zij hebben een positieve houding ten opzichte van alcohol mede omdat drinken in hun omgeving als normaal wordt gezien en hun kennis over de schadelijkheid van alcohol beperkt is. Deze groep heeft invloed op de doelgroep tot 18 jaar (denk aan voorbeeldgedrag, wederverstrekking), omdat vriendenkringen vaak van verschillende leeftijden zijn en beide leeftijdsgroepen elkaar treffen bij sport- en vrijetijdsactiviteiten.

Publiekscampagnes lenen zich goed voor het vergroten van kennis en het ondersteunen van de norm in de sociale omgeving van jongeren dat alcohol er niet vanzelfsprekend bij hoort. Ouders, jongvolwassenen en professionals zijn belangrijke doelgroepen voor publieksinformatie en publiekscampagnes. Waar mogelijk wordt aangesloten op landelijke campagnes als [NIX18](#), [Ik Pas](#), BOB, of [Zien drinken doet drinken](#). Hiervoor maken we gebruik van sociale en lokale media. De gemeente gaat in overleg met de samenwerkingspartners over de manier waarop zij kunnen bijdragen aan het uitrollen van deze campagnes. Aan [Ik Pas](#), een campagne die mensen uitdaagt dertig dagen geen alcohol te drinken, zal in het kader van de voorbeeldfunctie van de gemeente ook binnen de gemeentelijke organisatie aandacht worden besteed.

Gemeentelijke organisatie

Bij het ondersteunen van de norm dat het normaal is om geen alcohol te drinken, vervult de gemeente een voorbeeldfunctie. De gemeente gaat in kaart brengen hoe zij haar rol op dit gebied kan versterken. Daarbij kijken we naar de gemeente als werkgever, als beheerder van gebouwen en als gastheer/organisator van bijeenkomsten en evenementen.

4.4 Verbinding preventie en handhaving

Om het effect van afzonderlijke handhavings- of preventieve interventies te versterken worden deze zoveel mogelijk in samenhang ingezet. Daarnaast kiest de gemeente voor het inzetten van op wetenschappelijke inzichten gebaseerde integrale aanpakken. Zie de tabel op de volgende pagina voor (de combinatie van) maatregelen en integrale aanpakken die de gemeente inzet om de doelstellingen van dit plan te behalen.

Maatregelenmatrix

De tabel schetst een overzicht van de maatregelen die de gemeente de komende drie jaar per beleidspijler en per setting inzet. Afhankelijk van de resultaten van het nalevingsonderzoek 2021 en de beschikbare capaciteit zal voor verstrekkers als horeca, evenementen en supermarkten de matrix verder worden ingevuld. De matrix vormt de basis voor de uitvoeringsplannen.

Tabel 2
Maatregelenmatrix

	Toezicht en Handhaving	Regelgeving	Educatie	Integrale aanpak
Thuis/ouders	<ul style="list-style-type: none"> Ouderlijk toezicht op regels NIX18 	<ul style="list-style-type: none"> Regels over NIX18 	<ul style="list-style-type: none"> Communicatie over risico's van alcohol, opvoedvaardigheden, Alcoholwet en alcoholregels Voorlichting aan ouders over alcohol- en uitgaansopvoeding: regels stellen en handhaven 	<ul style="list-style-type: none"> Communicatie met ouders zoveel mogelijk inzetten als onderdeel van activiteiten in sportverenigingen, het onderwijs en publieksvoorlichting
Sport en andere paracommerciële verstrekkers	<ul style="list-style-type: none"> Toezicht leeftijdsgrens (met testkopers) Toezicht doorschenken Toezicht schenktijden Handavingsstappenplan 	<ul style="list-style-type: none"> Leeftijdsgrens Verbod op aanwezigheid dronken personen doorschenken Schenktijden beperken Schenken van sterke drank beperken 	<ul style="list-style-type: none"> Training barvrijwilligers Nalevingscommunicatie Communicatie over Alcoholwet en alcoholregels Aansluiten bij 'Wordt ook een club van NIX' 	<ul style="list-style-type: none"> Inzet op gezonde sportkantine als onderdeel van Neder-Betuwe Bloeit! Advies over alcoholbeleid in de sportkantine
Scholen	<ul style="list-style-type: none"> Toezicht op naleving van de schoolregels rond alcohol Ondersteuning door boa's bij schoolfeesten (bv. toegangscontrole indrinken) 	<ul style="list-style-type: none"> Alcoholvrije schoolomgeving en -activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> Scholen informeren over belang van alcoholvrij schoolbeleid – oa schoolreisjes, eindexamen etc Overleg scholen over alcoholvoorlichting aan ouders Communicatie over alcoholvrije schoolomgeving 	<ul style="list-style-type: none"> Huidig beleid op scholen toetsen aan de Richtlijnen verslavingspreventie In overleg met de scholen de mogelijkheden verkennen om het integrale Helder op School te implementeren
Openbare ruimte/Algemeen	<ul style="list-style-type: none"> Toezicht bezit alcohol onder de 18 jaar Toezicht wederverstrekking Toezicht openbaar dronkenschap 	<ul style="list-style-type: none"> Verbod aanwezig hebben alcohol onder de 18 jaar Verbod wederverstrekking Verbod openbaar dronkenschap 	<ul style="list-style-type: none"> Communicatieplan Ik Pas Nix18 Zien drinken doet drinken Voorbeeldfunctie gemeente invullen 	

5. Samenwerking, uitvoering en evaluatie

5.1 Samenwerking en uitvoering

Samenwerkingspartners

Effectief alcoholbeleid is gebaat bij het gelijktijdig inzetten van activiteiten op verschillende beleidspijlers. Goede samenwerking is daarbij een belangrijke voorwaarde. Het Preventie- en handavingsplan is dan ook opgesteld na gesprekken met verschillende partijen binnen en buiten de gemeentelijke organisatie: de beleidsadviseurs sport- en gezondheid (Neder-Betuwe Bloeit!), vergunningverlening/horecacoördinator en juridische zaken, veiligheidscoördinatoren, toezichthouders, GGD gezondheidsmakelaar School & Jeugd, Mozaïek welzijn (jongerenwerk), politie, straathoekwerker IrisZorg en afdeling preventie IrisZorg. Ook vertegenwoordigers van de horeca hebben kunnen meedenken.

Uitvoeringsplan

Om de voornemens uit het Preventie- en handavingsplan te concretiseren, maakt de gemeente met haar samenwerkingspartners jaarlijks een uitvoeringsplan, zoveel mogelijk voorzien van meetbare doelstellingen en een planning.

Communicatie

Het kernteam Alcoholmatiging zoekt jaarlijks de samenwerking op met de afdeling communicatie van de gemeente. Dit voor advies over nalevings- en publiekscommunicatie en om jaarlijks gezamenlijk, aansluitend op het uitvoeringsplan een communicatieplan ter ondersteuning van de plannen op te stellen. De afdeling communicatie draagt bij aan de uitvoering daarvan.

Coördinatie

De gemeente heeft een coördinerende en deels uitvoerende rol. Bij de uitvoering betreft de gemeente het kernteam Alcoholmatiging en andere partijen (stakeholders): sportorganisaties, onderwijs, verstrekkers. Gezondheidsbeleid (Sociale Pijler) draagt samen met de team Vergunningverlening, toezicht en handhaving (Fysieke Pijler) zorg voor het initiëren van de uitvoeringsplannen, de samenhang met de uitvoeringsplannen van het gezondheidsbeleid (beleidsnota Sociaal Domein en Neder-Betuwe Bloeit!) en zorgt dat de uitvoeringsplannen worden vastgesteld door het college.

Overlegstructuur

Er is een overlegstructuur opgezet om van planvorming tot uitvoering, monitoring en evaluatie te komen. Zie hiervoor de tabel op de volgende pagina.

Tabel 3
Organisatiestructuur Preventie- en handhavingsplan

	Leden	Taken	Vergaderfrequentie
Coördinatie	<ul style="list-style-type: none"> • Beleidsadviseur Gezondheid in samenwerking met medewerker team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 	<ul style="list-style-type: none"> • College van B&W betrekken bij de planvorming en de handhavingsstrategie en driemaandelijks informeren over de voortgang en eventuele knelpunten • Initiëren van uitvoeringsplannen • Voortgang coördineren en monitoren • Bewaken van de samenhang met de uitvoeringsplannen van het gezondheidsbeleid (beleidsnota Sociaal Domein en Neder-Betuwe Bloeit!) • Zorgen dat de uitvoeringsplannen worden vastgesteld door het college • Initiëren van evaluaties 	Twee of drie keer per jaar met B&W
Kernteam Alcoholmatiging	<ul style="list-style-type: none"> • Beleidsadviseur Gezondheid • Beleidsmedewerker Openbare Orde en Veiligheid • Medewerker team Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving • Toezichthouder(s) Alcoholwet • GGD gezondheidsmakelaar • IrisZorg (preventieadviseur en/of straathoekwerker) • Politie (wijkagent) • Mozaïek welzijn (jongerenwerker) 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeringsplannen maken en uitvoeren • Bespreken van en zo nodig aansluiten op nieuwe ontwikkelingen • Evalueren en resultaten duiden 	Drie of vier keer per jaar
Stakeholderoverleg	<p>Leden kernteam aangevuld met</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beleidsmedewerker Jeugd • Communicatieadviseur gemeente • Politie (contactpersoon horeca) 	<ul style="list-style-type: none"> • Bijdragen aan jaarlijkse risicoanalyse • Bijdragen aan opstellen en evalueren van uitvoeringsplan 	Twee tot vier keer per jaar

5.2 Evaluatie

Kritisch evalueren is een belangrijk onderdeel van dit Preventie- en handhavingsplan. Om de kwaliteit van onze aanpak hoog te houden en waar nodig tijdig bij te stellen, gebruikt de gemeente de volgende evaluatiecyclus:

- Elk jaar wordt in overleg met de samenwerkingspartners het jaarlijkse uitvoeringsplan geëvalueerd en wordt op basis van deze inzichten een uitvoeringsplan voor het daaropvolgende jaar geschreven. Waar nodig wordt de risicoanalyse herijkt.
- Elke twee jaar komen daarbij de nalevingscijfers uit nalevingsonderzoek leeftijdsgrens.
- Na drie jaar (einde looptijd van dit plan) vindt een uitgebreide evaluatie plaats op basis van beschikbaar onderzoek en input van samenwerkingspartners. Hierbij worden de realisatie van activiteiten, effecten van beleid en achterliggende verklaringen op een rij gezet. Op basis hiervan kan vastgesteld worden in hoeverre het beleid de gewenste uitkomsten heeft opgeleverd en op welke punten het beleid bijgesteld dient te worden.

Bijlage 1. Schenktijden Neder-Betuwe

De gemeente heeft sinds 1 september 2013 in de Algemene Plaatselijke Verordening de volgende schenktijden ingesteld, waarbij geldt dat uitsluitend alcoholhoudende drank verstrekt mag worden beginnende één uur voor aanvang en eindigende met één uur na beëindiging van activiteiten die passen binnen de statutaire doelomschrijving van de desbetreffende paracommerciële rechtspersoon, maar niet buiten de in onderstaand schema opgenomen schenktijden:

Maandag tot en met donderdag	15.00 uur tot 23.00 uur
Vrijdag, zaterdag en zondag	15.00 uur tot 24.00 uur

De gemeente heeft voor twee typen paracommerciële inrichtingen aangepaste schenktijden geformuleerd. Echter geldt voor deze inrichtingen eveneens de één uur voor en één uur na regeling, zoals hierboven omschreven. Daarnaast geldt voor sportverenigingen dat er geen alcohol mag worden geschonken wanneer er veel jeugd (meer dan 25% van de totaal aanwezigen) aanwezig is op de vereniging. Verenigingen hebben dit in hun eigen bestuursreglement vastgelegd.

Inrichtingen die in beheer zijn bij een rechtspersoon met een sportieve doelstelling	Maandag tot en met vrijdag	17.00 uur tot 24.00 uur
	Zaterdag en zondag	12.00 uur tot 24.00 uur
Inrichtingen die in beheer zijn bij een rechtspersoon met een sociaal-culturele doelstelling die zich bovendien richt op de doelgroep senioren/ volwassenen	Maandag tot en met donderdag	12.00 uur tot 23.00 uur
	Vrijdag, zaterdag en zondag	12.00 uur tot 24.00 uur

Bij bijzondere gelegenheden kan de burgemeester op aanvraag een ontheffing van de schenktijden verlenen. Bijzondere gelegenheden zijn bijvoorbeeld festiviteiten zoals een vrijwilligersfeest, afsluiting van een jaarlijks toernooi, viering kampioenschap, jubileum van de vereniging of een seizoensafsluiting.

Literatuur en bronnen

- Babor, T., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G. & Giesbrecht, N. (2010). *Alcohol: no ordinary commodity: Research and public policy*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Bureau Objectief (2021). *Handreiking Toezicht Alcoholwet*. Geraadpleegd van www.handreikingalcoholwet.nl, augustus 2021.
- Bureau Objectief (2020). *Landelijk onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens bij alcoholverkoop aan minderjarigen in 2020*. Nijmegen: Bureau Objectief.
- Burton, R., Henn, C., Lavoie, D., O'Connor, R., Perkins, C., Sweeney, K., Greaves F., Ferguson B., Beynon C., Belloni A., Musto V, Marsden J. & Sheron, N. (2017). *A rapid evidence review of the effectiveness and cost-effectiveness of alcohol control policies: an English perspective*. The Lancet, 389(10078), 1558-1580.
- Engels, R., Kleinjan, M. & Otten, R. (2013) *De rol van ouders bij alcoholgebruik van adolescenten: Stand van zaken*. Nijmegen: Behavioural Science Institute Radboud Universiteit Nijmegen
- Expertisecentrum Alcohol (2020). *Dossier Alcohol en jongeren*. Utrecht: Trimbos-instituut. Geraadpleegd van expertisecentrumalcohol.nl, 26 november 2020.
- Gemeente Neder-Betuwe (2019). *Monitor Neder-Betuwe bloeit! 2019-2024. Gezond opgroeien en gezond ouder worden in de gemeente Neder-Betuwe. Doelstellingen, monitoring en evaluatie*. Neder-Betuwe: gemeente Neder-Betuwe.
- GGD Gelderland Zuid (2019). *Tabellenboek Gezondheidsmonitor Jeugd*. Nijmegen: GGD Gelderland-Zuid.
- GGD Gelderland Zuid (2016). *E-MOVO in cijfers: tabellenboek voor de gemeente Neder-Betuwe, behorend bij E-MOVO onderzoek 2015/2016*. Nijmegen, GGD Gelderland-Zuid.
- Holder, H. D. (1998). *International research monographs in the addictions. Alcohol and the community: A systems approach to prevention*. New York, NY, US: Cambridge University Press.
- Meier, P. et al. (2008). *The independent review of the effects of alcohol pricing and promotion. Summary of Evidence to Accompany Report on Phase 1: Systematic Reviews*. United Kingdom: School of Health and Related Research, University of Sheffield, UK
- Monshouwer, K., Dorsselaer, S. van & Rombouts, M. (2020). *Factsheet Peilstationsonderzoek. Ouders 2019. Ouders over het gebruik van tabak, alcohol, cannabis en de e-sigaret door jongeren*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Nationaal Preventieakkoord (2018). *Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland*. 's-Gravenhage: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Nijkamp, L., Smeets, L., Greeff, J. de, Scholten, K. & Voorham, L. (2020). *Dronkenschap en doorschenken. De impact en aanpak van dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven*. Factsheet. Utrecht: Trimbos-instituut.

- Onrust, S., Otten, R., Lammers, J. & Smit, F. (2016). *School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis*. *Clinical Psychology Review*, 44, 45-59.
- Paternotte, M. & Prooij, F. (2019). *Doelgroeponderzoek Plattelandsjongeren. Kwalitatief onderzoek naar alcoholgebruik onder plattelandsjongeren*. Amsterdam: Mare.
- Reynolds, R.I. (2003). *Building confidence in our communities*. London: London Drug Policy Forum.
- Rombouts, M., Dorsselaer, S. van, Scheffers, T., Tuithof, M., Kleinjan, M. & Monshouwer, K. (2020a). *Jeugd en riskant gedrag 2019. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Schouten, F., Tuithof, M., Hasselt, N. van & Voogt, C. (2020). *Kennismonitor Alcohol 2020. Onderzoek onder volwassenen naar kennis over alcohol schade*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Smeets, L., Monshouwer, K. & Greeff, J de. (2019). *De IJslandse aanpak van middelengebruik onder jongeren Een verkenning van de wetenschappelijke literatuur*. Utrecht: Trimbos-instituut
- Smit, K., Monshouwer, K., Leeuwen, L. van, & Voogt, C. (2020). [Zien drinken doet drinken](#). *De invloed van de zichtbaarheid van alcohol in de sociale omgeving op kennis, opvattingen en gebruik van alcohol door jongeren*. Literatuuroverzicht. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Tuithof, M., Monshouwer, K., Aalten, J. van & Dorsselaer, S. van (2018). *Alcoholgebruik onder volwassenen in Nederland. Kerncijfers 2018*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Vorst, H van der., Engels, R.C.M.E., Meeus, W., & Dekovic, M. (2006). *Parental attachment, parental control, and early development of alcohol use: A Longitudinal Study*. *Psychology of Addictive Behaviors*, Vol. 20, No. 2, 107–116